

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Μές στους Προσφυγικούς Συνοικισμούς*

(...)

Ἡ ἀλήθεια πάντως εἶναι πῶς στό ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως ἔχω φοβερά ἐξασκηθεῖ. Ὅπου κι ἄν εἶμαι, τόν Πόντιο, ἄς ποῦμε, τόν διακρίνω ἀπό μακριά· κι ἀπό μιά γραμμή τοῦ κορμιοῦ του μονάχα. Δέν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀκούσω τήν ὁμιλία του, οὔτε νά διαπιστώσω τήν ἀλλιώςτικη μελαχρινάδα. Σπανίως νά πέσω ἔξω. Ἀπό κοντά ὅμως εἶμαι ὀλότελα ἀλάνθαστος. Τό ἴδιο καί μέ τούς Καραμανλήδες,¹ τούς Καυκάσιους, τούς Μικρασιάτες ἀπ' τίς ἀκτές, τούς ἄλλους ἀπ' τά βάθη, τούς Κωνσταντινουπολίτες, ἀπό μέσα ἤ ἀπ' τά περίχωρα, κι ἄς ἐπιμένουν ὅλοι τους πῶς εἶναι ἀπ' τήν καρδιά τῆς Πόλης, κι ἀπ' τό Γαλατά.² Οἱ Θρακιῶτες ὅμως ἔρχονται πιά καστανοί· ξανθοί πολλές φορές, κι εὐκολότερα μπερδεύονται μέ πρόσφυγες ἀπό μέρη ἄλλα. Ἐξάλλου σά νά ἔχουν χάσει τήν ἰδιαίτερη προφορά τους ἤ ἴσως ἐγώ νά τήν ἔχω συνηθίσει. Μπερδεύονται κυρίως μ' αὐτούς πού ἦρθαν ἀπ' τή Ρωμυλία. Αὐτό συμβαίνει κι ἀνάμεσα στους Ἑπειρωτες καί στους ἄλλους ἀπ' τίς περιοχές τοῦ Μοναστηριοῦ.³

Ὅταν τούς μπερδεύω, τό καταλαβαίνω συνήθως ἀργά· γιατί ἔχω τόση πεποίθηση πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα, ὥστε σπανίως ρωτῶ. Κατά βάθος βέβαια αὐτό δέν εἶναι σφάλμα, εἶναι διαπίστωση.

Κι ὅμως πόση συγκίνηση ἔχει νά κοιτάξεις ἤ νά συζητᾶς στά καφενεῖα καί νά διαισθάνεσαι τή δική σου ἤ μιά ἄλλη πανάρχαια ράτσα. Ἀκοῦς ἐκεῖνες τίς φωνές μέ τή ζεστή προφορά καί σοῦ ἔρχεται ν' ἀγκαλιάσεις. Ὄνόματα ἀπό σθημένους τάχα λαούς καί χώρες δειλιάζουν μέσα στό νοῦ· μεθῶ μονάχα καί πού τά λέω ἀπό μέσα μου, καθώς ὀλοένα βεβαιώνομαι. Χαίρομαι νά κοιτάζω τίς ἀδρές καί τίμιες φυσιογνωμίες τους, κι ἀνατριχιάζω βαθιά, ὅταν σκέφτομαι πῶς αὐτός πού μοῦ μιλά εἶναι δικός μου ἄνθρωπος, τῆς φυλῆς μου. Κάτι· σά ζεστό κύμα μέ σκεπάζει ξαφνικά, θαρρεῖς καί γύρισα ἐπιτέλους στήν πατρίδα. Δέν ἔχει σημασία πού δέ γνώρισα ποτέ αὐτή τήν πατρίδα ἤ πού δέ γεννήθηκα κἀν ἐκεῖ. Τό αἷμα μου ἀπό κεῖ μονάχα τραβάει· ἐκτός κι ἄν εἶναι ἀληθινό πῶς ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπ' αὐτά πού τρώει καί πίνει, ὁπότε πράγματι εἶμαι ἀπό δῶ. Καί πῶς ἐξηγεῖται τότε ὅλη αὐτή ἡ λαχτάρα;

Γυρνῶ μέσ στους προσφυγικούς συνοικισμούς μέ δυνατή εὐχαρίστηση. Θράκες, Χετταῖοι, Φρύγες, ὁμορφοί Λυδοί, πάλι, θαρρεῖς, ἀνθοῦν ἀνάμεσά μας. Οἱ ἴδιοι δέν ξέρουν βέβαια αὐτά τά ὀνόματα· γιά μένα ὅμως εἶναι φορτωμένα μυστήριο καί ἀγάπη. Κι ἄν ἀκόμα δέν εἶναι, πολύ θά ἤθελα νά ἦταν ἔτσι ἡ ἀλήθεια.

Κι ὅμως τά τελευταῖα χρόνια ἔχουν κάνει τό πᾶν γιά νά σκορπίσει ἡ ὁμορφιά αὐτή στους τέσσερις ἀνέμους. Οἱ ἐγκληματίες τῶν γραφείων ἐκμεταλλεύτηκαν τή ζωηράδα τους καί τήν ἀγιότητά τους. Τούς ἐξώθησαν νά σφάζουν καί νά σφαχτοῦν· νά φαγωθοῦν, ἰδίως μεταξύ τους. Τώρα φυσικά τούς τρέμουν καί προσπαθοῦν νά τούς ξεφορτωθοῦν μέ τή μετανάστευση. Πολύ ἀργά, νομίζω.

Κάθε φορά πού φεύγω ἀπό κεῖ, μέ ἀποχαιρετοῦν χωρίς νά δείξουν παραξένεμα, ἄν καί ἄγνωστοί μου ἄνθρωποι. Τούς πληροφορεῖ τό αἷμα τους γιά μένα, ὅπως καί τό δικό μου μέ κάνει νά τούς κατέχω ὀλόκληρους. Πάντως ποτέ τους δέν ἐπιμένουν νά μέ κρατήσουν στίς παρέες τους.

Ὁλομόναχος, ξένος παντάξενος,⁴ χάνομαι στίς μεγάλες ἀρτηρίες. Ὅταν ἀνάβει τό κόκκινο καί σταματοῦν τ' αὐτοκίνητα, μοῦ φαίνεται γιά μιά στιγμή πῶς παύει ἐντελῶς κάθε θόρυβος. Ἐρυθρά καί λευκά αἰμοσφαίρια σά νά κυκλοφοροῦν. Κι ὅμως βλέπω πῶς τό πλῆθος ἐξακολουθεῖ νά περπατᾶ, νά κουβεντιάζει ἤ νά γελάει. Σταματῶ πολλές φορές στή μέση τοῦ πεζοδρομίου

ου, κι όπως στό κούτσουρο πού κόβει τό νερό, έτσι περιστρέφονται γύρω μου οί διαβάτες. Τώρα πού δέν ἐμποδίζουν οί μηχανές, ἀκούω χιλιάδες θήματα στό πλακόστρωτο. Μοῦ ῥχεται νά καμπυλώσω τή ράχη μου γιά νά περάσει χωρίς ἐμπόδια αὐτό τό ποτάμι. Τῆς Γονατιστιῆς,⁵ ὅταν περνάει ἀπό πάνω μου τό βουβό ποτάμι τῶν προγόνων, γονατισμένος πάνω στά καρυδόφυλλα,⁶ σκύβω βαθιά στό χῶμα, γιά νά μή βγάλουν οί ψυχές ἐξαιτίας μου τόν παραμικρότερο παραπονιαρικό βόμβο.⁷

Ἐγώ ὅμως ἀπό τώρα εἶμαι βαριά παραπονεμένος. Μέσα στους ξένους καί στά ξένα πράγματα ζῶ διαρκῶς· στά ἔτοιμα καί στά ἐνοικιασμένα. Συγκατοικῶ μέ ἀνθρώπους πού ἀδιαφοροῦν τελείως γιά μένα, κι ἐγώ γι' αὐτούς. Οὔτε μικροδιαφορές δέν ὑπάρχουν κἀν μεταξύ μας. Ὁ ἕνας ἀποφεύγει τόν ἄλλο, ὅσο μπορεῖ. Μά κι ἂν τύχει νά σοῦ μιλήσουνε, κρύβουν συνήθως τά πραγματικά τους στοιχεῖα σά νά ἴναι τίποτε κακοποιοί. Τό ἰδανικό, ἡ τελευταία λέξη τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι, λέει, νά μή ξέρεις οὔτε στή φάτσα τό γείτονά σου. Πονηρά πράγματα βέβαια· προφάσεις πολιτισμοῦ, γιά νά διευκολύνονται οί ἀταξίες.

Γι' αὐτό ζηλεύω αὐτούς πού βρίσκονται στόν τόπο τους, στά χωράφια τους, στους συγγενεῖς τους, στά πατρογονικά τους. Τουλάχιστο, ἄς ἦμουν σ' ἕνα προσφυγικό συνοικισμό μέ ἀνθρώπους τῆς ράτσας μου τριγύρω.

(Γιά ἕνα φιλότιμο, 1964)

1. "Λέγοντας λοιπόν βιωματική, εννῶ τῆ λογοτεχνία ἐκεῖνη που ἀντλείται ἀπό προσωπικά βιώματα του συγγραφέα (...) Τα βιώματα πάλι δέν εἶναι μονάχα ἐκεῖνα που προέρχονται ἀπό τήν ἐμπειρία, ἀλλά και οί φαντασιώσεις και οί ἰσχυρές πνευματικές καταστάσεις που ἔχει ζήσει ὁ ἀνθρωπος(...) Ωστόσο τα περισσότερα ἀπό αὐτά που γράφω δέν εἶναι βιογραφικά και δέν συνέβησαν ἀκριβῶς ἔτσι, ὅπως μεταφέρονται στο χαρτί. Ἄλλωστε, στα πεζογραφήματά μου ὑποδύομαι και πολλά πρόσωπα που θα ἤθελα νά εἶμαι" (Ιωάννου, συνέντευξη στη Μ. Θερμού, ἐφ. Καθημερινή ,24.7.1977). Ποια στοιχεῖα επαληθεύουν τή δήλωση του Ιωάννου;

(Μονάδες 20)

2. Μερικές ἀπό τις ἀφηγηματικές τεχνικές του Ιωάννου εἶναι ὁ ἐσωτερικός μονόλογος, ὁ συνειρμός και τὸ σχόλιο. Πῶς ἐπιβεβαιώνονται με παραδείγματα ἀπό τὸ κείμενο;

(Μονάδες 15)

3. Ἦταν ἕνας ἀνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔγραφε χωρίς λογοτεχνικούς τρόπους, δηλαδή, ἔγραφε ἐκ βαθέων(...) Ὁ Ιωάννου εἶναι ἕνας κοινωνικός συγγραφέας, κατεξοχήν, ἕνας καταγραφῆς αὐτῶν που συνέβαιναν και συμβαίνουν στη Θεσσαλονίκη (...) " (Μένης Κουμανταρέας- 18.02.1985, ΕΡΤ2). Ποιο κοινωνικό πρόβλημα θίγεται στο πεζογράφημα και ποιο πρόβλημα των σύγχρονων μεγαλουπόλεων ;

(Μονάδες 25)

4. Παρά τή φόρτιση των πεζογραφήματων του Ιωάννου ὁ συγγραφέας κατόρθωσε νά ἀποκλείσει κάθε μελοδραματισμό ἢ συναισθηματισμό. Πῶς τεκμηριώνεται ἡ παραπάνω ἐκτίμηση;

(Μονάδες 20)

5. Νά ἐξετάσετε τις ὁμοιότητες και τις διαφορές των δύο πεζογραφήματων του Γιώργου Ιωάννου ὡς προς τὸ ὕφος και ὡς προς τὸ θέμα.

(Μονάδες 20)

«Ψηλά στο Εσκή Ντελί» Γιώργος Ιωάννου

Πέρασε ἡ Κατοχή, ἦρθαν οί ἄλλες μάλιστα, οί ἐφτά πληγές του Φαραῶ. Τα παιδιά στο μεταξύ μεγάλωναν. Τρία του μαραγκοῦ, δύο του χτίστη και μια κοπέλα του τελευταίου, ἡ μεγαλύτερη. Πήγαν στο στρατό· ἔσφιξαν τα δόντια, πολέμησαν τους κόκκινους, τους πράσινους, τους κίτρινους, ὅ,τι τέλος πάντων τους εἶπαν οί ἀνώτεροί

τους. Σαν τη γλίτωσαν από 'κεί, βγήκαν για δουλειά. Στο στρατό, ώσπου να τους κάνουν να πέσουν στη φωτιά τους έταζαν λαγούς με πετραχήλια. Τώρα δε γυρνούσε κανένας να τους δει. Καταστάλαξαν στο καφενείο, που ακουμπάει στα τείχη, κι όλη μέρα έπαιζαν χαρτάκια. Το καφενείο ήταν φίσκα από άνεργους, όχι μόνο παλικάρια αλλά και μεγάλους ανθρώπους, πατεράδες με παιδιά.

Μόλις είχαν αρχίσει να υποψιάζονται τα στραβά και τ' ανάποδα αυτού του τόπου κι οι συζητήσεις στο καφενείο πήραν να γίνονται πιο ζουμερές, άνοιξαν οι δρόμοι για τη μετανάστευση. Αυτά τα πράγματα δεν συμβαίνουν ποτέ μονάχα σ' ένα καφενείο. Μάθαν οι άρπαγες την καταλαλιά, φοβήθηκαν πώς η τόση εκμετάλλευση μπορούσε να τους βγει ξινή κάποτε, κι αποφάσισαν να τους αμολήσουν.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΨΑΡΡΑΣ Γ. –ΣΚΟΠΕΛΙΤΟΥ Ε. – ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗ Ε.